

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»

**Програма факультативного
профорієнтаційного SCORM-курсу
з вибору професії без гендерних стереотипів
для учнів 7 – 11-х класів
закладів загальної середньої освіти**

Автор: Флярковська Ольга Василівна,
кандидат педагогічних наук, старший
дослідник, начальник відділу
психологічного супроводу та
соціально-педагогічної роботи
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

Київ, 2023

ВСТУП

Курс розроблено відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про професійний розвиток працівників», а також Концепції державної системи професійної орієнтації населення; постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах»; Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року; Положення про психологічну службу у системі освіти України; Концепції «Нова українська школа» та інших нормативних документів.

Рух до більш гендерно-чутливої освіти, сприйняття цих змін закладом освіти – тривалий та складний процес, який залежить від багатьох факторів. Разом з тим, існує низка можливостей у короткостроковій та довгостроковій перспективі, які можуть привести до позитивних змін у цій сфері:

- підвищення обізнаності педагогічного колективу щодо гендерної рівності та рівних можливостей для хлопців та дівчат (поглиблення розуміння викладачами гендерної проблематики – від рівня загальних декларацій до практичних підходів та конкретних заходів);
- просвіта серед роботодавців, які орієнтують запит на фахівців певної статі, посилення конкурентності та відкритості ринків праці для надання гідних робочих місць і рівних можливостей дівчатам та юнакам;
- посилення спроможності педагогічних працівників у закладах освіти розуміти та долати гендерні виклики;
- застосування гендерно-чутливого підходу для удосконалення професійних стандартів у освіті;
- підвищення обізнаності молоді про права людини, людську гідність, свободу самовираження та подолання гендерної нерівності, зокрема, відповідно до Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW)², шляхом зміцнення співпраці між громадськими організаціями і педагогічного/им колективу/ом закладів освіти;
- налагодження контактів учнів та учениць (стажування, особисті зустрічі, наставництво тощо), які обирають спеціальність врозріз з наявними суспільними стереотипами, з успішними представниками та представницями цієї професії. Наприклад, дівчат, які навчаються у школі поліції, – з успішними поліціантками, або хлопців, які йдуть працювати у дитячому/чий садку/док, – з успішними вихователями-чоловіками;
- проведення гендерно-чутливих комунікаційних кампаній та профорієнтаційних сесій про наявні можливості для дівчат та юнаків у виборі професій;
- запровадження системних підходів із гендерної чутливості в освітніх навчальних програмах на рівні країни.

Протягом останніх кількох років все частіше у суспільстві постає питання гендерної дискримінації у професіях. У сучасному мовленні досі фігурують поняття «суто чоловічих» або «суто жіночих» професій.

Такий світогляд формується ще у дошкільному віці, тому не дивно, що на етапі свідомого професійного вибору школярі вже засвоюють традиційні гендерні ролі та обирають майбутні професії відповідно до них.

Так, наприклад, у закладах дошкільної освіти організація освітньої (ігрової) діяльності має бути спрямованою на оволодіння дівчатами та хлопцями низкою варіативних моделей поведінки задля їхньої успішної подальшої самореалізації та надання суб'єктам освітнього процесу відповідної інформації щодо можливості професійного самовизначення, без обмеження їхньої свідомості рамками «жіночих/ чоловічих» професій.

У Стратегії гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки зазначено, що досягнення гендерної рівності є ключовим елементом у реалізації місії Ради Європи, суть якої – захищати права людини, підтримувати демократію та забезпечувати принцип верховенства права.

Міністерством освіти і науки України розроблено Стратегію впровадження гендерної рівності у сфері освіти, а також план заходів із її реалізації до 2030 року. Це одне з п'яти зобов'язань України як учасниці ініціативи «[Партнерство Біарріц](#)», мета якої – посилити відповідальність та об'єднати міжнародну спільноту, аби припинити насильство щодо жінок, забезпечити якісну освіту та охорону здоров'я, сприяти розширенню економічних можливостей та участі жінок у державній політиці.

Тема рівності в освіті – не нова для України. Рівноцінні можливості для жінок і чоловіків у різних сферах, припинення всіх форм дискримінації – одна з цілей сталого розвитку ООН.

У 2017 році Міністерством освіти і науки України запроваджено [антидискримінаційну експертизу](#) навчальних матеріалів.

Згідно з останнім звітом Світового економічного форуму, за індексом гендерної нерівності Україна посідає 59-те місце серед 153 країн світу, охоплених цим дослідженням. Така позиція свідчить про значну нерівність, яка є у нашій країні і яку важливо виправляти вже сьогодні.

В Україні є напрацювання щодо законодавства з питань гендерної рівності, зокрема у сфері освіти. Йдеться про такі нормативні акти: Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»; Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»; «Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року»; Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»; Національна стратегія у сфері прав людини та інші.

Реформа середньої освіти (Нова українська школа), яка ґрунтується на компетентнісному підході, створила додаткові інституційні передумови для закріплення ідей гендерної рівності в освіті.

Згідно з концепцією НУШ, одна з компетенцій, яку має бути сформовано в школі, – це соціальна й громадянська. Йдеться про всі форми поведінки, потрібні для ефективної й конструктивної участі у громадському житті, в сім'ї, на роботі, вміння працювати з іншими на результат, попереджати й вирішувати конфлікти, досягати компромісів, а також про повагу до закону, дотримання прав людини та підтримку соціокультурного розмаїття.

Профорієнтаційна робота у закладі освіти має базуватися на комплексі заходів, призначених для визначення у підростаючого покоління тих професійно важливих якостей (відповідних конкретній професії), які достатні й необхідні для оволодіння професійними знаннями, уміннями та навичками, що обумовлюють успішність та ефективність у професійній діяльності без обмеження їхньої свідомості рамками «жіночих/чоловічих» професій.

Програма факультативного профорієнтаційного SCORM-курсу з вибору професії без гендерних стереотипів розроблено з урахуванням принципів цілісності, системності, технологічності, науковості та подано у взаємозв'язку цільового, змістового, технологічного та контрольного-аналітичного компонентів.

Програму курсу розроблено для здобувачів освіти 7-11 класів.

Запропоновані теми курсу дають змогу підвищити обізнаність у здобувачів освіти, сформувати навички та вміння щодо прав людини, людської гідності, свободи самовираження та подолання гендерної нерівності, зокрема, налагодження контактів учнів та учениць (стажування, особисті зустрічі, наставництво тощо), які обирають спеціальність в розрізі з наявними суспільними стереотипами, з успішними представниками та представницями цієї професії. Наприклад, дівчат, які навчаються у школі поліції, – з успішними поліціантками, або хлопців, які йдуть працювати у дитячому садку, – з успішними вихователями-чоловіками.

Можливість обирати напрям навчання та професію, що має попит на ринку праці, виходячи з інтересів здобувачів освіти, їхніх здібностей і цінностей; складати індивідуальну освітню траєкторію, вибирати важливі навчальні вітчизняні та міжнародні проєкти, програми та практики, планувати навчання та створювати професійний план; об'єктивно аналізувати та критично оцінювати пропозиції закладів вищої освіти, освітніх проєктів і нових напрямів; розглядати та обмірковувати власні цінності, раціонально розставляти пріоритети в навчанні, кар'єрі та особистому житті; розраховувати на свої можливості та сили, зрозуміти, що таке здорова самооцінка та які її особливості без гендерних стереотипів.

Мета курсу: у форматі SCORM розширити знання про світ професій, здійснити самоаналіз себе як особистості і аналіз зовнішньої ситуації, що впливає на професійне самовизначення та допомогти обрати професію мрії, руйнуючи традиційне мислення і гендерні стереотипи.

Завдання курсу допомогти здобувачам освіти:

розширити знання з питань підвищення рівня психологічної компетентності, засвоюючи на практиці відповідні знання та уміння, які впливають на формування адекватної самооцінки, руйнуючи традиційне мислення і гендерні стереотипи;

розвивати рефлексію;

розкрити власні психологічні особливості;

адаптуватися до нових умов навчання;

сформувати вміння об'єктивно оцінювати свої здібності та можливості без гендерних стереотипів;

формувати прагнення до самопізнання, самовдосконалення, саморозвитку;

дати уявлення про основи вибору професії без гендерних стереотипів;

сформувати позитивне ставлення до самого себе, усвідомлення своєї індивідуальності, впевненість у своїх силах стосовно самореалізації в майбутній професії;

розвивати творче мислення, спираючись на мотиваційну, операційну та рефлексивно-оцінну складові;

сформувати готовність до усвідомленого вибору профілю навчання в старшій школі та в перспективі – майбутньої професії без гендерних стереотипів;

удосконалити вміння ефективної комунікації з учасниками освітнього процесу.

Перелік знань і умінь, що потрібно сформувати у здобувачів освіти

Здобувачі освіти повинні мати уявлення про:

вибір професії без прив'язки до гендерної ідентичності;

психофізіологічні та психологічні ресурси особистості щодо вибору професії;

психологічні особливості людини (темперамент, самооцінку, емоційно-вольову сферу, рефлексивні вміння, інтелектуальні здібності, стилі спілкування тощо).

Здобувачі освіти повинні знати:

про професії та тенденції гендерних змін, про рівність умов та можливостей самореалізації для хлопців і дівчат у різних професіях;

значення та зміст основних термінів і понять гендеру;

особливості власного темпераменту, характеру тощо для вибору оптимального стилю поведінки у спілкуванні;

про гендерні стереотипи у сфері науки (Science) та технологій (Technology);

про особливості професійного розвитку фахівчинь і фахівців напряму технічної творчості (Engineering) та математики (Mathematics), та які навички слід для цього розвивати.

Здобувачі освіти повинні уміти:

аналізувати свої схильності та здібності;

розпізнавати «гендерні гачки» і наративи та їх подолання;

користуватися різними засобами розвитку творчого мислення;

володіти способами спільної діяльності в групі, прийомами дій в ситуаціях спілкування;

шукати і знаходити оптимальний стиль поведінки;
 виступати з усним повідомленням, уміти задавати запитання, оцінювати свою роботу та роботу інших;
 співвідносити свої індивідуальні особливості з вимогами певної професії.

Очікувальні результати курсу

Кожне заняття триває урок (1 академічну годину) і має інформаційну та практичну складові. До кожної теми підібрано практичні завдання, які забезпечують особистісне охоплення темою кожного здобувача освіти: діагностика, тренінгові вправи, аналіз ситуацій, тематичні творчі завдання, рольові ігри тощо. Це дасть змогу краще засвоїти матеріал і сформувані відповідні вміння та навички.

Навчально-тематичний план курсу для здобувачів освіти 7-11 класів (5 годин, 1 година – резерв навчального часу)

№ заняття	Основний розділ/тема	Кількість годин
Тема 1	Питомо (не) жіночі та (не) чоловічі професії Під час цього уроку здобувачі дізнаються про те, чому вибір професії має бути без прив'язки до гендерної ідентичності. З'ясують, що таке гендерні стереотипи, як вони виникли і чому вони шкідливі. Зрозуміють, чому вибір професії без стереотипів буде сприяти більш успішному розвитку країни, а людина буде щасливішою. Дізнаються про законодавство з питань гендерної рівності в Україні, що сприяє гендерній рівності і вільному вибору професії без гендерних обмежень. З'ясують, що таке STEM-освіта, у чому суть тренду і чому це так важливо для світу та України зокрема. Спробує визначати професії, які відповідають STEM-освіті та знаходити приклади жінок та чоловіків, що досягли успіху в цьому напрямі. <i>Ключові поняття:</i> гендер, гендерні ролі, гендерна рівність, гендерні стереотипи, гендерна стратегія в освіті, нестереотипна кар'єра, STEM-освіта.	1

	<i>Завдання:</i> ознайомити з історією питання гендерних ролей у суспільстві; сформулювати розуміння поняття «гендер», «гендерні ролі та стереотипи», «гендерні політики»; опанувати вміння відслідковувати, у яких сферах життя людини і як проявляються гендерні стереотипи, аналізувати наслідки їх впливу на життя людини, країни; довести на реальних прикладах, що як жінки, так і чоловіки можуть бути успішними в STEM. <i>Очікувані результати:</i> учасники розуміють важливість обрання професії незалежно від гендерних упереджень у суспільстві; знайомі із поняттям STEM-освіта та можуть сформулювати власну думку про те, чому і наскільки цей напрям освіти важливий для України.	
Тема 2	Дівчата і хлопці у професіях природничих наук (SCIENCE) та технологіях (TECHNOLOGY) Під час цього уроку здобувачі з'ясу́ють, що є фактами, а що – соціальними упередженнями стосовно жінок та чоловіків у суспільстві; дізнаються про гендерні стереотипи у сфері науки (Science) та технологій (Technology); ознайомляться з відкриттями українських науковців та матимуть перелік ресурсів, де можна більше дізнатися (почитати, послухати) про жінок в науці. Ознайомляться з міфами про науковиць в ІТ та спробують їх спростувати. Дізнаються якими навичками потрібно оволодіти, щоб опанувати професію зі сфери «Технології», а також спробують визначити, що необхідно для подолання гендерних стереотипів. <i>Ключові поняття:</i> гендерні стереотипи, жінки у науці, науковиці, STEM-професії. <i>Завдання:</i> ознайомити з професіями, які належать до STEM, а саме до сфери науки та технології; привести конкретні статистичні дані та реальні життєві приклади успішних жінок у професіях із сфери науки та технологій; проаналізувати винаходи зроблені українськими жінками та їх важливість для науки; розвіяти упередження про жінок у науці; пропагувати ресурси, на яких розміщено інформацію про українських науковиць.	1

	<i>Очікувані результати:</i> учасники знайомі з науковими відкриттями, які здійснили жінки та чоловіки у науці та ІТ; можуть пояснити які навички, необхідні для оволодіння професіями у сфері «Технології»; спростують традиційні уявлення про жінок у ІТ.	
Тема 3	Дівчата та хлопці у професіях технічної творчості (ENGINEERING) та математиці (MATHEMATICS) Під час цього уроку здобувачі <i>дізнаються</i> про особливості професійного розвитку фахівчинь і фахівців напряму технічної творчості (Engineering) та математики (Mathematics), та які навички слід для цього розвинути. <i>Ознайомляться</i> з можливостями професійного та кар'єрного розвитку в професіях технічної творчості й математики для дівчат і хлопців та про те, як протидіяти гендерним стереотипам у професіях технічної творчості та математики. <i>Ключові поняття:</i> навички, компетентності, аналітика, професії технічної сфери, професії зі сфери математика, інженерія. <i>Завдання:</i> ознайомити учасників курсу із навичками та компетентностями, якими мають володіти фахівці зі сфери інженерії та математики, проаналізувати приклади професій зі згадуваних сфер; повідомити про переваги працевлаштування саме жінок у професії сфери технічної творчості та математики. <i>Очікувані результати:</i> учасники чітко розуміють, що, незалежно від статі, кожен може працювати та бути успішним у професіях сфери технічної творчості та математики.	1
Тема 4	Дівчата та хлопці у соціально-гуманітарних професіях Під час цього уроку здобувачі <i>дізнаються</i> про зміни стосовно гендерної рівності у професіях соціально-гуманітарної спрямованості, про те, що гендерна рівність є одним із принципів забезпечення прав людини, що на даному етапі процеси глобалізації	1

	та інтеграції супроводжуються розширенням можливостей жінок і чоловіків, подоланням проявів професійної дискримінації. Також, здобувачі дізнаються про професії соціально-гуманітарної сфери, тенденції гендерних змін, про рівність умов та можливостей самореалізації для хлопців і дівчат у цих професіях. <i>Ознайомляться</i> з професійними ролями, які грають жінки і чоловіки і їх роль у біологічному значенні. <i>Ключові поняття:</i> соціально-гуманітарні професії, соціальний інтелект, нейромаркетинг. <i>Завдання:</i> донести здобувачам освіти важливість та складність професій, де потрібно працювати з людиною; ознайомити з рядом соціально-гуманітарних професій, їхніми особливостями, у тому числі і через успішні історії відомих українців; спонукати учасників обирати професію, долаючи гендерні бар'єри. <i>Очікувані результати:</i> учасники аналізують особливості професій із соціо-гуманітарної сфери, відслідковують історії реальних фахівців – представників обох статей; розуміють, що у соціально-гуманітарних професіях важливими є не гендерні ознаки, а професійність, досвід, людські якості тощо.	
Тема 5	Гендерні гачки Під час цього уроку здобувачі дізнаються важливість подолання гендерних стереотипів у сучасному світі, а саме під час вибору професії. Використовуючи підхід висвітлення «гендерних гачків» протягом занять, які «чіпляють» людину у повсякденному житті та частіше за все стають вирішальними під час вибору професії. За допомогою ситуативних задач та тестів <i>отримують навички</i> розпізнавання «гендерних гачків» і наративів, та їх подолання та навички роботи з інструментами для боротьби з гендерними упередженнями також ознайомляться з авторськими техніками Ірини Рудики,	1

	що допоможуть абсолютно кожному долати гендерні нерівності. Використання фемінітивів у даному курсі остаточно підтвердить не існування суто «чоловічих» або «жіночих» професій. <i>Ключові поняття:</i> гендерна нерівність, гендерні гачки, сексизм, фемінізація професій, фемінітиви у професіях. <i>Завдання:</i> навчити виокремлювати гендерні стереотипи, пов'язані з вибором професії, та розуміти причини їх появи; ознайомити з основними гендерними стереотипами, що склалися у суспільстві та вправами і техніками на їх подолання; проаналізувати вирішення проблем із гендерними гачками за кордоном. <i>Очікувані результати:</i> учасники знають про професії, свого часу заборонені для жінок, визначають гендерні стереотипи; оволодіють інструментами позбавлення гендерних стереотипів; навчаться робити вибір професії без прив'язки до гендеру.	
Усього:		5

Критерії оцінювання здобувачів освіти

№	Рівні	Компетенції	Критерії
1.	Початковий	«1»	Здобувачі освіти мають знати визначення поняття «гендер», «гендерна складова (гендерний компонент)», «гендерні ролі» та частково орієнтуватися в темі, приблизно уявляючи зміст цих понять.
		«2»	Здобувачі освіти мають знати визначення поняття «гендер», «гендерна складова (гендерний компонент)», «гендерні ролі», частково орієнтуватися в цих поняттях, приблизно уявляючи їх зміст. Частково пояснювати, що таке гендерні стереотипи, як вони виникли і чому вони шкідливі.

		«3»	Здобувачі освіти мають знати визначення поняття «гендер», «гендерна складова (гендерний компонент)», «гендерні ролі», орієнтуватися в цих поняттях, приблизно уявляючи їх зміст. Пояснювати, що таке гендерні стереотипи, як вони виникли і чому вони шкідливі.
2.	Середній	«4»	Здобувачі освіти на початковому рівні обізнані з поняттям «гендер», «гендерна складова (гендерний компонент)», «гендерні ролі», орієнтуються у цих поняттях, уявляючи їх зміст. Пояснюють, що таке гендерні стереотипи, як вони виникли і чому вони шкідливі. Знають про професії та тенденції гендерних змін, про рівність умов та можливостей самореалізації для хлопців і дівчат у різних професіях.
		«5»	Здобувачі освіти володіють матеріалом щодо світу професій та тенденції гендерних змін, про рівність умов та можливостей самореалізації для хлопців і дівчат у різних професіях; розрізняють, що є фактами, а що – соціальними упередженнями стосовно жінок та чоловіків у суспільстві. Частково пояснюють про гендерні стереотипи у сфері науки (Science) та технологій (Technology).
		«6»	Здобувачі освіти можуть відтворити значну частину теоретичного матеріалу, виявляють знання та розуміння основної інформації щодо світу професій та тенденції гендерних змін. За допомогою коуча може порівнювати, аналізувати матеріал і робити висновки, знаходити в запропонованому матеріалі причини та наслідки гендерних стереотипів.
3.	Достатній	«7»	Здобувачі освіти уміють порівнювати, узагальнювати, систематизувати вивчену інформацію під керівництвом коуча, розуміють особливості та індивідуальність кожної людини. Під час командної роботи частково проявляють комунікативні навички та знання щодо роботи з інформацією. Розуміють якими навичками

			потрібно оволодіти, щоб опанувати професію із запропонованої коучем сфери.
		«8»	Здобувачі освіти уміють порівнювати, узагальнювати, систематизувати вивчену інформацію під керівництвом коуча, розуміють особливості та індивідуальність кожної людини. Під час командної роботи частково проявляють комунікативні навички та знання щодо роботи з інформацією. Розуміють якими навичками потрібно оволодіти, щоб опанувати професію із запропонованої коучем сфери, а також з допомогою визначають, що необхідно для подолання гендерних стереотипів.
		«9»	Здобувачі освіти уміють порівнювати, узагальнювати, систематизувати вивчену інформацію під керівництвом коуча, розуміють особливості та індивідуальність кожної людини. Під час командної роботи частково проявляють комунікативні навички та знання щодо роботи з інформацією. Розуміють якими навичками потрібно оволодіти, щоб опанувати професію із запропонованої коучем сфери, а також визначають, що необхідно для подолання гендерних стереотипів.
4.	Високий	«10»	Здобувачі освіти володіють матеріалом щодо світу професій та тенденції гендерних змін, про рівність умов та можливостей самореалізації для хлопців і дівчат у різних професіях; розрізняють, що є фактами, а що – соціальними упередженнями стосовно жінок та чоловіків у суспільстві. Мають ознаки сформованої готовності до самостійного планування, орієнтуються в темах, вибудовують комунікативні зв'язки, чітко висловлюють власну думку, працюють в команді, презентують свою роботу, не бояться брати на себе відповідальність. Розуміють важливість щодо необхідності подолання гендерних стереотипів.
		«11»	Здобувачі освіти мають ознаки сформованої готовності до самостійного планування,

		орієнтуються в темах, вибудовують комунікативні зв'язки, чітко висловлюють власну думку, працюють в команді, презентують свою роботу, не бояться брати на себе відповідальність. Проявляють готовність брати відповідальність за свій вибір. Активні, ініціативні на заняттях, беруть участь у міні дискусіях щодо важливості подолання гендерних стереотипів у сучасному світі, а саме, під час вибору професії відстоюють свою точку зору, постійно хочуть знати більше, ніж інші учні, допомагають іншим, ставить питання.
	«12»	Здобувачі освіти мають ознаки сформованої готовності до самостійного планування, орієнтуються в темах, вибудовують комунікативні зв'язки, чітко висловлюють власну думку, працюють в команді, презентують свою роботу, не бояться брати на себе відповідальність, діють. Активні, ініціативні на заняттях, постійно хочуть знати більше, ніж інші учні. Шукають шляхи подальшого розвитку та варіанти вирішення проблем. Усвідомлюють важливість подолання гендерних стереотипів у сучасному світі, а саме, під час вибору професії.

Рекомендовані джерела

1. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
2. Концепція державної системи професійної орієнтації населення від 04.07.2018 № 469.
3. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>
4. «Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273-2018-%D0%BF#Text>
5. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
6. Національна стратегія у сфері прав людини:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/756-2021-%D1%80#Text>

7. Навички для успішної кар'єри [курс для здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти] – К.: 2020. – 300 с.
8. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / МОН України. — К., 2016. — С. 12.
9. Як обрати професію без упереджень: що думає молодь Приазов'я [Електронний ресурс] : Результати дослідження / власник прав громадською організацією «Рада жінок Донеччини», з ГО «Маріупольська Спілка Молоді». — [б. в.] : [б. в.], 2020. — 63с.]
10. Агаєв В.П., Кобелянська Л.С., Скорик М.М. «Основи теорії гендеру» Київ, видавництво «К.І.С.» 2004
11. Кар'єрне консультування: практичний посібник / Заєць І.В., Ігнатович О.М., Татаурова-Осика Г.П., Шевенко А.М; [за ред.О. М. Ігнатович]. – Київ. – 2019.
12. Коротюк З. М., Демидає С. Р. Інформаційно-методичні матеріали для працівників психологічної служби щодо організації профорієнтаційної роботи у ЗНЗ та психологічного супроводу профільного навчання Тернопіль 2018р.
13. Флярковська О. В. Спецкурс підвищення кваліфікації для слухачів (освітян) очно-дистанційної форми навчання «Розвиток «м'яких навичок» (soft skills) як складова самореалізації педагога».
14. Europe Direct is a service to help you find answers to your questions about the European Union. British Council: website. URL: <http://www.britishcouncil.org/sites/britishcouncil.uk2/files/youth-in-actionkeycomp-en.pdf> (дата звернення: 01.05.2022).

Глосарій

Основні визначення й терміни, які вживаються у такому значенні:

гендер – (англ. gender – стать від лат. genus – рід): соціальна стать, що визначає поведінку людини в суспільстві і те, як ця поведінка сприймається; соціально обумовлені ролі, і сфери діяльності чоловіків та жінок, які залежать не від біологічних статевих відмінностей, а від соціальної організації суспільства;

гендерна рівність, або статева рівність – це підхід, у основі якого рівні права для представників різних статей, тобто, для чоловіків та жінок;

гендерна асиметрія – непропорційна представленість соціальних і культурних ролей обох статей у різних сферах життя, в освіті зокрема, що проявляється як асиметрія норм, приписів, що визначають поведінку жінок і чоловіків у суспільстві, у тому числі на рівні мови;

гендерний паритет – принцип симетричного і рівноважного включення чоловіків і жінок у всі сфери суспільного життя;

гендерна дискримінація – обмеження можливостей і прав або надання режиму найбільшого сприяння для осіб на підставі їх статі;

сексизм – ідеологія й практика дискримінації людей за ознакою статі, що базується на уявленні про переваги моральних, інтелектуальних, культурних, фізичних та інших якостей однієї статі над іншою;

мовленнєвий/мовний сексизм – дискримінація за ознакою статі в мові, яка існує як на рівні слова, так і на рівні речення та всього дискурсу.

гендерний вимір в освіті – оцінка наслідків і результатів дії освітніх та виховних зусиль педагогів, спрямованих на повноцінне особистісне становлення й розвиток всіх суб'єктів освітнього процесу, усвідомлення ними власної ідентичності, вибір ідеалів і життєвих цілей та самореалізації без будь-яких обмежень за ознакою гендеру;

гендерний підхід – механізм досягнення гендерної рівності та утвердження рівних можливостей для самореалізації кожної особистості, передбачає: відсутність орієнтації на «особливе призначення» чоловіка чи жінки; заохочення видів діяльності, що відповідають інтересам особистості; подолання гендерних стереотипів; врахування індивідуальних відмінностей;

гендерна складова (гендерний компонент) – теоретична концепція та практика гендерної рівності та недискримінації в системі освіти;

фемінізація (у т.ч. мови) – зростання ролі та впливу жінок, їхнього специфічного соціального досвіду, в публічній комунікації, застосування фемінітивів як точних визначень осіб жіночої статі за різними ознаками;

гендерна чутливість – це бачення проблем нерівності, дискримінації за ознакою гендеру у всіх різноманітних проявах; тобто здатність сприймати, усвідомлювати та реагувати на будь-які прояви сексизму, гендерної дискримінації та сегрегації;

гендерночутливе освітнє середовище – освітнє середовище, в якому актуалізована гендерна чутливість як один з критеріїв ефективності освітньої діяльності;

егалітарні переконання – особистісні переконання, основою яких є принцип рівності умов та можливостей всіх і кожного/кожної для самореалізації особистості у всіх соціальних сферах незалежно від його/її ознак, у тому числі статі;

гендерні ролі – соціальні очікування суспільства від жінок і чоловіків на базі сформованих гендерних стереотипів, а також поведінка у формі мови, манер, жестів тощо;

гендерночутлива мова / мовлення – усне чи письмове висловлення, позбавлене андроцентризму, сексизмів і будь-яких інших дискримінаційних форм і смислів;

гендерні стереотипи – сформовані культурою узагальнені штучні уявлення (переконання) про те, як поведуться чоловіки і жінки.